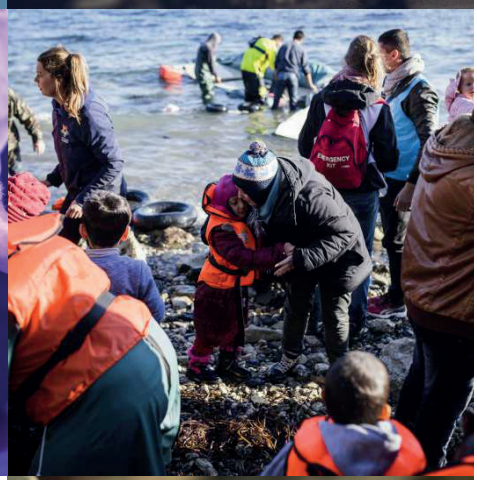
Küresel İnsani Gündem

KASIM
2026

HAZIRLAYAN:
İRFAN TATLI

İNSAMER
İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

01

ICRC/Humanitarian Law and Policy

YAPAY ZEKÂ DESTEKLİ YARDIM EN KIRILGANLARI DIŞARIDA BIRAKTI

Bağışçıların hiçbir koşul ve aracı olmadan, doğrudan ihtiyaç sahibi insanlara cep telefonları veya dijital transferler aracılığıyla para göndermesini sağlayan ABD merkezli bir kuruluş olan GiveDirectly'nin Nijerya'nın sele açık Ibaji bölgesinde yürüttüğü yapay zeka destekli erken yardım programı, 4.600 kişiye nakit ulaştırdı. Ancak yayınlanan bir araştırma raporu sistemin önemli boşluklarını ortaya çıkardı. Telefonlarını sürekli açık tutamayan bazı yoksul çiftçiler doğrulama sürecini geçemedi. Yardım beklerken borçlanan kişiler de oldu.

Buna karşılık bazı ödemeler hedef bölgenin dışında yaşayanlara, görece varlıklı kişilere ve aynı haneden birden fazla başvuru sahibine ulaştı. Kuruluş, hızlı ve geniş ölçekli dağıtım için yapılan tasarım tercihlerinin kimi kırılgan grupları dışarıda bıraktığını kabul etti. Yaşanan bu olay, yapay zeka destekli algoritmik hedeflemenin saha doğrulaması, erişilebilir itiraz yolları ve yerel bilgi olmadan eşitsizliklere neden olabileceğini ve hesap verebilirlik konusunda şüpheleri gideremeyeceğini ortaya koyuyor.

02

IMAGO/Joerg Boethling via Reuters Connect

UNHCR'IN FİNANSMAN AÇIĞI KORUMA ALTINDAKİ MİLYONLARCA KİŞİYİ TEHDİT EDİYOR

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), giderek derinleşen finansman açığı nedeniyle 2026 yılında 8,3 milyon mülteci ve zorla yerinden edilmiş kişinin temel yardımları kaybedebileceğini açıkladı. Kurum, 8,5 milyar dolarlık bütçe ihtiyacının temmuz sonuna kadar yalnızca % 32'sini karşılayabildi, personel sayısını üçte bir oranında azalttı ve çok sayıda saha ofisini kapattı.

Kesintiler yalnızca dağıtılan yardım miktarını azaltmıyor. Çad ve Sudan'da mültecilerin kayıt altına alınmasının gecikmesi, Afganistan'da geri dönüşlere yönelik desteklerin azaltılması ve kadınlarla çocuklara yönelik koruma hizmetlerinin daralması, insanların belgesiz kalma, istismara uğrama ve temel hizmetlere erişememe riskini büyütüyor.

03

Victor J. Blue/Bloomberg - Getty Images aracılığıyla

KRİZLERDEN ETKİLENENLER NAKİT YARDIMI TERCİH EDİYOR

Çeşitli krizlerde yapılan ihtiyaç değerlendirmeleri, insanların yardımın biçimi konusunda nakit ve kupon desteğini büyük ölçüde tercih ettiğini gösteriyor. Tercih oranı Yemen'de %90 üzerinde, Haiti'de %85, Afganistan'da %89 ve Myanmar ile Kuzeybatı Suriye'de %98'e kadar çıkıyor. Buna karşın nakit ve kupon yardımları küresel insani yardımın yalnızca %22'sini oluşturuyor. Yemen'de finanse edilen insani müdahaledeki nakit ve kupon yardımlarının payı ise yaklaşık %11.

Özellikle yerel pazarların faal olduğu bölgelerde ayni yardımlarıçoğu zaman yerel ihtiyaçlarla örtüşmüyor ve aileleri kullanamadıkları ürünleri düşük fiyatla satmaya zorluyor. Bu fark, yardım planlamasında topluluklara danışmanın yeterli olmadığını ve verilen yanıtın da açıklanan tercihlere göre değişmesi gerektiğini gösteriyor.

04

OCHA/Philippe Kropf

YEMEN'DE YENİ ÇATIŞMALAR YERİNDEN EDİLMEYİ HIZLANDIRDI

Yemen'de şiddetlenen çatışmalar yaklaşık 128 bin kişinin yeniden yerinden edilmesine yol açtı. Binlerce kişi Babülmendep Boğazı'nı geçerek Cibuti'ye ulaştı. Yeni gelenlerle birlikte ülke içinde yerinden edilmiş nüfus 5,3 milyonu aşarken ailelerin çoğu kalabalık, geçici ve temel hizmetlerden yoksun alanlara sığındı.

Çatışma bölgelerine erişimin kısıtlanması, iletişim ve ulaşım altyapısındaki hasar insani yardımların ulaştırılmasını zorlaştırıyor. UNHCR'nin Yemen'deki operasyonlar için ihtiyaç duyduğu 194 milyon doların yalnızca %18'inin toplanabildiğini duyurdu. İhtiyaç duyulan finansmandaki bu açık barınma, nakit desteği ve koruma hizmetlerinin genişletilmesini engellerken, ülke içindeki hareketliliğin daha büyük bir bölgesel mülteci akınına dönüşme ihtimalini artırıyor.

05

İNSANİ YARDIMDA SABİT KİPTO PARALAR DENENİYOR

Bankacılık altyapısının çöktüğü veya uluslararası transferlerin yaptırım ve uyum kontrollerine takıldığı krizlerde sabit kripto paralar yeni bir ödeme aracı olarak deneniyor. WFP, UNHCR, NRC ve Mercy Corps gibi kurumlar Afganistan, Haiti ve Sudan'daki pilotlar bölgelerde dolara sabitlenmiş dijital varlıklarla nakit desteği ya da ortak kuruluşlara fon aktardı. Sudan'da haftalar sürebilen bazı ödemeler dakikalar içinde tamamlanırken Haiti'de ise 200 kırsal kadına dijital cüzdan üzerinden destek ulaştırılması denendi.

Teknoloji banka erişimi olmayan veya nakit taşımanın güvenlik riski yarattığı ortamlarda hayat kurtaran seçenekler sunabiliyor. Ancak telefon ve internet erişimi, dijital okuryazarlık, cüzdan sahiplerinin hedef alınması ve blokzincirde kalıcı işlem kayıtlarının kişileri yeniden tanımlamaya elverişli olması, uygulamanın güçlü veri koruma kuralları ve alternatif erişim kanallarıyla yürütülmesini gerektiriyor.

06

IOM/Nabie Loyce

HUMANITARIAN RESET'TE VERİ YÖNETİŞİMİ TARTIŞMASI DERİNLEŞTİ

İnsani yardım sistemindeki fon ve finansman kesintilerine yanıt olarak yürütülen Humanitarian Reset (İnsani Yeniden Başlatma), veri yönetişimini reformun başlıca araçlarından biri hâline getiriyor. Şubat 2026'da onaylanan İnsani Veri İş Birliği, kurumların ortak standartlar ve çekirdek veri üzerinden çalışmasını hedefliyor. Ancak daha az göstergeyle yürütülen hiper önceliklendirme, küresel ölçekte yardıma ihtiyaç duyan 298,9 milyon kişinin yalnızca 114,4 milyonunu en acil hedef gruba yerleştiriyor.

Veri üretiminin azalması, güncelliğini yitirmiş bilgilerin daha uzun süre kullanılmasına ve küçük ya da görünürlüğü düşük grupların ihtiyaçlarının kayıtlardan silinmesine yol açabilme tehlikesini barındırıyor. Tasarruf amacıyla geliştirilen sistemin kaynak dağıtımındaki siyasi tercihleri tarafsız teknik kararlar gibi göstermemesi için yerel katılım, veri sorumluluğu ve açık hesap verebilirlik gerekiyor.

07

Sanaullah Seiam/AFP

AFGANİSTAN'A BİR YILDA 1,2 MİLYONDAN FAZLA GERİ DÖNÜŞ

2026'nın ilk dokuz ayında İran ve Pakistan'dan Afganistan'a dönenlerin sayısı 1,2 milyonu aştı. Bu kişilerin yaklaşık 506 bini sınır dışı edilerek zorunlu geri gönderilen mültecileri kapsıyor. En yoğun geçişler barınma, istihdam ve kamu hizmetlerinin zaten sınırlı olduğu sınır vilayetlerinde yaşanıyor.

Dönüş yapan ailelerin çoğu kalıcı konut, düzenli gelir ve sağlık hizmetlerine erişmeden yeniden hayata başlamaya çalışıyor. Ancak yerel yönetimlerin yeterince desteklenmediği barınma, iş olanakları ve koruma gibi sorunlar yeniden ortaya çıkarak insanları yeniden göçe zorlayabilir. Bu nedenle dönüşün yalnızca sınır geçişi olarak değil, uzun süreli bir yeniden entegrasyon süreci olarak ele alınması gerekiyor.

08

Joris Bolomey / AFP

SUDAN'DAN ÇAD'A MÜLTECİ GEÇİŞLERİ YİRMİ KAT ARTTI

Sudan'ın Darfur, Kordofan ve Mavi Nil bölgelerindeki çatışmalar, Çad sınırındaki hareketliliği yeniden hızlandırdı. Yalnızca eylül ayının sonunda doğu Çad'a günde 400'den fazla kişinin geçtiği, bu sayının önceki aylardaki ortalamanın yaklaşık yirmi katı olduğu bildirildi. Yıl başından bu yana ülkeye ulaşan Sudanlıların sayısı 55 bini, savaşın başlangıcından beri gelenlerin toplamı ise yaklaşık bir milyonu buldu.

Bölgedeki bu olağanüstü insan hareketliliğine rağmen mülteci müdahalesi için gereken 1,6 milyar doların yalnızca %18'i sağlanabildi. Kaynak eksikliği, yeni gelenlerin kayıt altına alınmasını, sınır bölgelerinden daha güvenli alanlara taşınmasını ve barınma ile gıda desteğini geciktirerek hem mültecileri hem de ev sahibi toplulukları daha kırılgan hâle getiriyor.

09

BM GENEL KURULU İNSANİ SİSTEMİN GELECEĞİNİ TARTIŞTI

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun yüksek düzeyli 81. oturumu, küresel krizlerin büyüdüğü ve BM kurumlarının ağır fon ve finansman kesintileriyle karşı karşıya kaldığı bir dönemde toplandı. Genel Sekreterlik seçimi, uluslararası hukuka uyum, iklim krizi ve yapay zekâ yönetişimi öne çıkan başlıklar arasındaydı. İnsani yardım aktörleri ise siyasi uzlaşının yanı sıra acil müdahale sisteminin finansmanının korunmasını gündeme taşıdı.

Toplantılar, çok taraflı sistemin yalnız kaynak eksikliği nedeniyle değil, karar alma gücünün veto sahibi devletler ve büyük bağışçılarda yoğunlaşması yüzünden de zorlandığını gösterdi. Kadın örgütlerine ve koruma programlarına yönelik kesintiler, BM reformunun kurumsal verimliliğin ötesinde temsil, haklar ve hesap verebilirlik meselesi olduğunu ortaya koydu.

10

Shutterstock/Bumble Dee

AVRUPA'NIN SİVİL ARAŞTIRMA FONLARI ASKERİ KULLANIMA AÇILIYOR

Avrupa Birliği'nin en büyük sivil araştırma ve yenilik programı Horizon Europe, hem sivil hem askeri amaçlarla kullanılabilecek teknolojilere açılıyor. 2021-2027 döneminde 93,5 milyar avroluk bütçeye sahip programın mevcut ilkeleri sivil uygulamaları esas alsa da 2025 yılı sonunda kabul edilen düzenleme ile birlikte kaynakların savunmayla ilişkili çift kullanımlı projelere yönlendirilmesine imkan tanınmış oldu.

Değişiklik, Avrupa ülkelerinin kalkınma ve insani yardım bütçelerini azaltırken savunma harcamalarını hızla artırdığı bir dönemde yapıldı. Aynı şirketlerin geliştirdiği veri, gözetleme ve insansız sistemlerin hem sivil hizmetlerde hem çatışmalarda kullanılabilmesi, tartışmaların artık teknoloji üretiminin ötesinde, kamu kaynaklarının öncelikleri, şeffaf denetim ve çatışma bölgelerindeki sivil kayıplar ve zararlar karşısında üstlenilecek sorumlulukla ilgili olduğuna dair tartışmaları da beraberinde getirdi.

11

Julien Dewarichet/MSF

KONGO'DAKİ EBOLA SALGININI KONTROL ALTINA ALMAK ZORLAŞIYOR

Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki Ebola salgını 6 binden fazla doğrulanmış vakaya ulaşırken yaklaşık 3 bin kişinin ise ölümüne neden oldu. Ülke tarihinin en hızlı büyüyen salgını altı eyalete yayılırken vakaların büyük bölümü Ituri eyaletinde yoğunlaşıyor. Virüse karşı onaylanmış özel bir aşı veya tedavinin bulunmaması da müdahaleyi güçleştiriyor.

Ülkedeki salgın yalnızca tıbbi imkanların yetersizliği nedeniyle büyümüyor. Çatışmalar, nüfus hareketleri, sağlık tesislerine yönelik saldırılar ve halkın bazı kesimlerinin müdahale ekiplerine duyduğu güvensizlik erken teşhisi ve tedaviye erişimi geciktiriyor. Laboratuvar ve yatak kapasitesi artırılsa da ölümlerin önemli bir bölümünün sağlık merkezleri dışında gerçekleşmesi salgının boyutunu arttırıyor, müdahale ve teşhisi zorlaştırıyor. Müdahalenin sınır bölgelerine ve hareket halindeki nüfusa ulaşması da salgının çevre ülkelere yayılmasını önlemek açısından önem taşıyor.

12

WorldFish, via Flickr, CC BY-NC-ND 2.0

YARDIM KESİNTİLERİ KADIN ÖRGÜTLERİNİ KAPANMA NOKTASINA GETİRDİ

UN Women'ın 52 kriz ve çatışma ülkesindeki 855 kadın örgütüyle yürüttüğü araştırma, finansman kesintilerinin sahadaki etkisini ortaya koydu. Ocak 2025'ten bu yana en az bir milyon kadın ve kız çocuğu temel destek hizmetlerine erişimini kaybetti. Araştırmaya katılan örgütlerin yaklaşık %40'ı önümüzdeki yıl geçici veya kalıcı olarak kapanabileceğini belirtti. Kesintiler; şiddete maruz kalan kadınlar için güvenli alanlardan üreme sağlığına, hukuki destekten geçim programlarına kadar birçok hizmeti daraltıyor.

Örgütlerin üçte ikisine yakınında çalışanlar faaliyetleri sürdürebilmek için ücret almadan çalışıyor. Bu tablo, yerel ve kadın liderliğindeki kuruluşlara daha fazla sorumluluk verilirken gerekli finansman ve kurumsal güvencelerin sağlanmadığını gösteriyor. Kadın liderliğindeki bu örgütlerin kapanması, yalnızca yürütülen projelerin sonlanması anlamına gelmiyor; aynı zamanda yıllar içinde oluşan bilgi birikimi, güven ilişkileri ve dayanışma ağları da ortadan kayboluyor.

13

Norsk Folkehjelp

MAYIN TEMİZLEME KURULUŞU ABD FONLARINI REDDETTİ

Norveç Halk Yardımı (NPA) kurumu, ABD'nin genişletilmiş finansman koşullarının üreme sağlığı, toplumsal cinsiyet, çeşitlilik ve eşitlik alanlarındaki bütün faaliyetlerini sınırlayacağı gerekçesiyle milyonlarca dolarlık Amerikan fonunu kabul etmeyeceğini açıkladı. Karar, kuruluşun mayın temizleme bütçesinin yaklaşık % 40'ını ve dünya genelinde 1.700 faaliyeti etkileyebilir.

Mexico City politikası olarak bilinen koşullar, bu kez yalnız ABD kaynaklı projelere değil, başka bağışçılarla yürütülen faaliyetlere de uygulanıyor. NPA, şartların personel politikalarından ayrımcılıkla mücadele çalışmalarına kadar kurumsal kimliğini değiştirmesini gerektirdiğini belirtiyor. Fon kaybı NPA bağlamında küresel ölçekte mayın temizleme kapasitesini daraltmasının yanı sıra insani yardım kuruluşlarının operasyonlarını sürdürmek ile temel hak ve ilkelerini korumak arasındaki ikilemi de görünür hâle getiriyor.

14

UNHCR / A. Zavallis

MÜLTECİLERİ BÖLGEDE TUTMA POLİTİKASI FİNANSMAN KESİNTİLERİYLE ÇELİŞİYOR

Varlıklı ülkelerin mültecilerin geldikleri bölgelere yakın ülkelerde kalmasını öngören yaklaşımı, ev sahibi ülkelere sağlanan desteğin ve yasal kabul yollarının daralmasıyla giderek daha çelişkili hâle geliyor. 2025 sonunda dünyadaki 41,6 milyon mültecinin %68'i düşük ve orta gelirli ülkelerde, %65'i ise menşe ülkelerine komşu devletlerde yaşıyordu.

İnsani fonların, yeniden yerleştirme kotalarının ve aile birleşimi gibi güvenli yolların eş zamanlı olarak azaltılması, ön cephedeki ev sahibi ülkelerin barınma, eğitim ve sağlık sistemleri üzerindeki baskıyı artırıyor. Mültecilerin çalışma ve ulusal hizmetlere erişimi güçlendirilmezse bu yaklaşım sınırların kapanmasına, erken ve güvensiz dönüş baskısına ya da daha tehlikeli ikincil hareketlere yol açabilir.

15

Cristina Matuozzi/Sipa USA - Reuters Connect aracılığıyla

YEMEN'DE GÖZALTINDAKİ YARDIM ÇALIŞANLARI İÇİN KORUMA ÇAĞRISI

Yemen, yardım çalışanlarının keyfî biçimde gözaltına alınması bakımından dünyanın en ağır krizlerinden biri hâline geldi. Husilerin kontrolündeki bölgelerde onlarca BM çalışanı yaklaşık iki yıldır tutuluyor. Kasım 2025'te aralarında 3 BM çalışanı da olmak üzere insani yardım kuruluşlarıyla bağlantılı 17 personele casusluk suçlamasıyla verilen idam cezalarına ilişkin temyiz süreçleri sürüyor.

Gözaltına alınanların çoğunun ulusal personel olması, yardım sistemindeki koruma eşitsizliğini yeniden gündeme taşıdı. Yerel çalışanlar operasyonların sürekliliğini sağlarken en yüksek güvenlik risklerini üstleniyor. Bir insani yardım ekibinin gözaltına alınması ise yalnız çalışanları değil, hizmet bekleyen toplulukları da etkiliyor. Kurumsal açıklamaların ötesinde üst düzey diplomatik girişim ve çalışan ailelerine düzenli bilgi sağlanması yönündeki çağrılar güçleniyor.

16

TRT Haber

ADİDAS'IN REKLAM KAMPANYASI GAZZE BAĞLAMINDA TARTIŞMALARA NEDEN OLDU

Adidas'ın İsrail'de yürüttüğü "Tek Ayakkabı" kampanyasında eski İsrail askeri Shalev Biton'a yer vermesi boykot çağrılarına yol açtı. Ampute veya uzuv farklılığı bulunan kişilerin ihtiyaç duydukları tek ayakkabıyı çift fiyatının yarısına almasını sağlayan hizmette Biton, kampanyanın engelli sporcularından biriydi.

Gazze'de çoğunluğu çocuk 5 bini aşkın kişinin uzuv kaybı yaşadığı ve rehabilitasyon hizmetlerinin son derece sınırlı kaldığı bir dönemde eski bir askerin kampanyanın görünür yüzlerinden seçilmesi eleştirilerin hedefi oldu. Adidas, görselin İsrail ekibinin yerel çalışmasında kullanıldığını belirterek özür diledi. Yaşanan bu olay temsilin sadece çerçeveye kimin koyulduğuyla ilgili değil, kimin dışarıda bırakıldığıyla da ilgili olduğunu göstererek kapsayıcılık kampanyalarında çatışma bağlamının ve farklı mağdur gruplarının nasıl temsil edildiğine ilişkin tartışmalara neden oldu.

17

BM GENEL SEKRETERLİĞİ İÇİN ADAYLAR BELLİ OLUYOR

António Guterres'in görev süresinin 31 Aralık'ta sona erecek olmasıyla BM Genel Sekreterliği için yürütülen seçim süreci de hız kazandı. Türkiye, AGİT Genel Sekreteri Feridun Hadi Sinirlioğlu'nu aday gösterirken Birleşik Arap Emirlikleri ise eski BM Daimî Temsilcisi Lana Zaki Nusseibeh'i aday gösterdi. Yarışta Latin Amerika ve Karayipler'den Rafael Grossi, Rebeca Grynspan, María Fernanda Espinosa, Carolyn Rodrigues Birkett ve Ivonne A-Baki'nin yanı sıra Uganda'dan Olara Otunnu da yer alıyor. Sekiz adayın beşinin kadın olması ve BM'nin bugüne kadar hiç kadın genel sekreteri olmaması yeni genel sekreterin kadın adaylar arasından çıkacağına dair beklentileri arttırıyor.

Yeni Genel Sekreter, BM'nin ağır finansman krizi, UN80 reform süreci ve Gazze, Sudan ile Ukrayna'daki savaşların gölgesinde göreve başlayacak. Bu nedenle seçim, insani diplomasinin yönü, kurumlar arası koordinasyon ve sivillerin korunması bakımından da önem taşıyor.

18

Dan Bashakov/AP

UKRAYNA'DA ENERJİ ALTYAPISINA YÖNELİK SALDIRILAR İNSANİ KRİZİ DERİNLEŞTİRİYOR

Savaşta dördüncü kışa girilirken Ukrayna'da sivil altyapı ve enerji kaynaklarına yönelik saldırıların yoğunlaşması milyonlarca kişinin ısınma, elektrik ve güvenli barınma imkânını tehdit ediyor. Ekim-mart dönemi için hazırlanan kış müdahalesi planı kapsamında özellikle ön cephe bölgelerinde yaşayan 2,1 milyon kişiye ulaşılması hedefleniyor.

Müdahale planı yakıt ve nakit desteğinin yanı sıra konutların onarımı, sağlık, gıda ve koruma hizmetlerini de kapsıyor. Ancak bu müdahale planı için 358,4 milyon dolarlık kaynağa ihtiyaç duyulduğu belirtiliyor. Enerji şebekesindeki her yeni hasar, yalnızca konutların ısınmasını engellemiyor aynı zamanda hastanelerin, su pompalarının ve toplu barınma merkezlerinin çalışmasını da kesintiye uğratıyor. Bu nedenle kış yardımları, mevsimlik bir destek olmaktan çok temel hizmetlerin sürekliliğini koruyan bir müdahaleye dönüşmüş durumda.

İNSAMER

İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

www.insamer.com
info@insamer.com